

2024-04-04

TJÄNSTESKRIVELSE

Dnr: KFKS-2024-00297

Remiss – Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (Ju2024/00480)

Yttrande till Justitiedepartementet

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar förslag till yttrande enligt bilaga 2 till tjänsteskrivelsen daterad den 4 april 2024.

Beslutet förklaras omedelbart justerat.

Sammanfattning av ärendet

Nacka kommun har fått utkastet till lagrådsremissen Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (Ju2024/00480) på remiss. Nämnden för arbete och försörjning har lämnat synpunkter på remissen till kommunstyrelsens. Nämnden har bland annat lämnat synpunkter på de förslag som gäller tidigareläggning av folkbokföring, undantaget från vissa bosättningsbaserade insatser enligt socialförsäkringsbalken och från stöd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, samt förslaget ekonomiska konsekvenser för kommunerna. Den samlade bedömningen är att lagförslagen i huvudsak innebär förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd.

Ärendet

Ärendets beredning

Nacka kommun har fått utkastet till lagrådsremissen Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd (Ju 2024/00480) på remiss. Nämnden för arbete och försörjning har fått möjligheter att lämna synpunkter inför kommunstyrelsens remissvar. Remisstiden går ut den 5 april 2024 och anstånd har inte beviljats. Kommunstyrelsens slutliga yttrande kommer därför att skickas in den 8 april. Arbets- och etableringsenheten har berett remissen för nämnden för arbete och försörjning, som lämnat synpunkter över remissen genom ett ordförandebeslut. Representanter för arbets- och etableringsenheten och juridik- och kanslistaben har den 4 mars deltagit i ett remisseminarium ordnat av Sveriges kommuner och regioner, SKR.

Utredningens förslag i korthet

I utkastet till lagrådsremissen, bilaga 1, föreslås att en utlänning som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd, främst personer från Ukraina som beviljats uppehållstillstånd enligt massflyktindirektivet, ska ges möjlighet att folkbokföras tidigare än idag. Enligt gällande lagstiftning får en sådan utlänning folkbokföras först efter tre år. Enligt förslaget ska sådana utlänningar kunna folkbokföras tidigast efter tolv månader. En ny lag om folkbokföring av utlänningar med tillfälligt skydd i vissa fall föreslås.

I samband med att folkbokföring sker övergår ansvaret enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl., LMA, från Migrationsverket till kommunen. Detta betyder en möjlighet att till exempel ansöka om ekonomiskt bistånd för sin försörjning enligt socialtjänstlagen, SoL. I samband med folkbokföringen föreslås dessa individer också omfattas av lagen om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare och kan därmed erbjudas etableringsinsatser och få etableringsersättning.

Vidare föreslås att ett uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd ska förenas med ett arbetstillstånd som ska gälla för den tid som motsvarar uppehållstillståndets giltighet. En utlänning som har beviljats tillfälligt skydd och som arbetar föreslås få tillgång till arbetsbaserad föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning.

I övrigt föreslås dessa utlänningar undantas från de bosättningsbaserade förmåner, till exempel barnbidrag, assistansersättning, äldreförsörjningsstöd och bostadsbidrag samt föräldrapenning på lägstanivå och grundnivå, som anges i socialförsäkringsbalken, SFB, och även från insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Vissa andra ändringar föreslås, till exempel gällande anmälan till Skatteverket (se 26 § folkbokföringslagen) Dessa förändringar berörs inte i denna tjänsteskrivelse.

Syftet med lagförslagen är att levnadsvillkoren för utlänningar som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd ska förbättras och att de ska ges större möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden på ett ändamålsenligt och samhällsekonomiskt effektivt sätt.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2024.

Regeringen har bedömt att förslagen, för kommunernas del, innebär att kommuner inte längre kommer få statlig ersättning för kostnader som är relaterade till asylsökande. Däremot kan kommunerna i stället söka ersättningar som gäller för nyanlända. Förslagen bedöms inte innebära nya åtaganden för kommunerna som innebär att den kommunala finansieringsprincipen ska tillämpas. Förslagen förväntas medföra vissa ökade kostnader för kommunerna, eftersom en utlänning med tillfälligt skydd folkbokförs tidigare och därmed kommer att kunna beviljas ekonomiskt bistånd och andra insatser som ges med

stöd av socialtjänstlagen vid behov. Sammantaget innebär förslaget att vissa kostnader för kommunerna kommer uppstå tidigare än idag.

Arbets- och etableringsenhetens bedömning samt nämnden för arbete och försörjnings synpunkter

Arbets- och etableringsenheten är positiv till de delar som handlar om att målgruppen i och med den tidigare lagda folkbokföringen tidigare får del av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser och etableringsersättbaserade förmåner, liksom rätten till vissa arbetsbaserade insatser enligt socialförsäkringsbalken, SFB. Nämnden för arbete och försörjning är positiv till förslagen i sin helhet och anser att de är nödvändiga.

I övrigt delar nämnden i huvudsak arbets- och etableringsenhetens farhågor kring vissa förslag som gäller tidigare läggning av folkbokföring, undantaget från de flesta bosättningsbaserade insatser enligt socialförsäkringsbalken och från stöd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, och de ekonomiska konsekvenser som förslaget bedöms få för kommunerna.

Arbets- och etableringsenhetens bedömning respektive nämnden för arbete och försörjnings synpunkter återges i sin helhet nedan.

Arbets- och etableringsenhetens bedömning

Övergripande anser arbets- och etableringsenheten (enheten) att förslaget bör utredas mer då hänsyn behöver tas till kommunernas förutsättningar i övergången från tillfälligt skydd till folkbokföring för ett bra mottagande. Enligt enhetens bedömning kan förslagen innebära en viss risk för ökade kostnader för kommunen i form av ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsinsatser. Eventuell kompensation till kommunerna för detta behöver därför utredas, anser enheten.

Enheten anser vidare att en förutsättning för att målgruppen ska anses få förbättrade levnadsvillkor, är att de får samma möjligheter som övriga flyktingar utifrån likställighetsprincipen och barnperspektivet. Om målgruppen inte skulle få detta och i stället exkluderas från vissa insatser och ersättningar, föreligger en risk för att de trots arbete fastnar i ekonomiskt bistånd.

Massflyktsdirektivet löper ut den 4 mars 2025 och om målgruppen därefter skulle få fortsatt uppehållstillstånd så kommer de att kunna folkbokföra sig och få samma rättigheter och skyldigheter som övriga bosatta i landet. Det bedöms gynna målgruppen bättre då de skulle kunna få ta del av utökade insatser och ersättningar än enligt förslaget.

Under förutsättningen att samtliga individer med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån massflyktsdirektivet väljer att folkbokföra sig efter en eventuell lagändring i november och detta sker utan förseningar hos Skatteverket så skulle det innebära en möjlighet att kunna få ta del av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser och etableringsersättningar. Detta tidigareläggande bedöms vara positivt för målgruppen.

Enheten bedömer att en särreglering där denna målgrupp inte omfattas av samma stöd enligt socialförsäkringsbalken som övriga nyanlända kan komma att medföra ekonomiska konsekvenser för kommunen i form av ökade kostnader för ekonomiskt bistånd. Behovet av ekonomiskt bistånd kan kvarstå även efter att personer fått ett arbete då en lägre inkomst kan ge behov av bostadsbidrag och den sammanlagda inkomsten blir lägre då inget barnbidrag ges.

En ytterligare farhåga som enheten har är att det kan bli komplicerat att utreda rätten till ekonomiskt bistånd där hänsyn behöver tas till eventuell make/maka med inkomster i hemlandet samt eventuella tillgångar där.

Förslaget kring rätt för målgruppen till vissa arbetsbaserade förmåner såsom arbetsbaserad föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning enligt socialförsäkringsbalken säkerställs är positivt dels ur ett barnperspektiv, dels då det bedöms innebära ökade möjligheter till etablering.

Massflyktsdirektivet har inneburit att målgruppen haft tillgång till boende som erbjudits av kommunerna. Enligt förslaget gällande folkbokföring upphör den statliga ersättningen kommunerna får för nuvarande boenden. Detta bedöms medföra en stor ekonomisk effekt på kommunernas kostnader.

Då förslaget bedöms medföra både ökade kostnader i form av arbetsmarknadsinsatser, ekonomiskt bistånd och boendelösningar bör förslaget kompletteras med ett förslag på statlig kompensation till kommunerna.

Nämnden för arbete och försörjnings synpunkter

Nämnden för arbete och försörjning har lämnat synpunkter över remissen, bilaga 3.

Nämnden är i grunden positiva till lagförslaget och tycker att det är nödvändigt, men har vissa farhågor när det gäller förslagen kring tidigareläggning av folkbokföring, undantaget från de flesta bosättningsbaserade insatser enligt socialförsäkringsbalken, SFB, och undantaget från stöd enligt LSS.

Vidare har nämnden vissa farhågor gällande bedömningen av de ekonomiska konsekvenser som förslaget beräknas få för kommunerna. Nämnden anser förslaget

borde utredas vidare då hänsyn bör tas till kommunernas förutsättningar i övergången från tillfälligt skydd till folkbokföring för ett bra mottagande.

Enligt nämnden innebär förslagen en risk för ökade kostnader för kommunen i form av ekonomiskt bistånd och arbetsmarknadsinsatser om kompensation för detta inte ges till kommunerna.

Nämndens synpunkter gäller framför allt avsnitt 3.4, 4.1, 6, 7, 8 och 10 i utkastet till lagrådsremiss. Synpunkterna framgår under respektive avsnitt nedan.

Avsnitt 3.4 Levnadsvillkoren för utlänningar med tillfälligt skydd bör förbättras

Levnadsvillkoren för utlänningar med tillfälligt skydd bör förbättras. För att målgruppen ska anses få förbättrade levnadsvillkor, behöver de få samma möjligheter som övriga flyktingar utifrån likställighetsprincipen och barnperspektivet. Om målgruppen skulle exkluderas från exempelvis barnbidrag och bostadsbidrag så föreligger en risk för att de fastnar i ekonomiskt bistånd trots arbete.

Avsnitt 4.1 Utlänningar med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare

En utlänning med tillfälligt skydd ska kunna folkbokföras tidigare än vad som gäller nu. Massflyktsdirektivet löper ut den 4 mars 2025 och om målgruppen därefter skulle få fortsatt uppehållstillstånd så kommer de att kunna folkbokföra sig och få samma rättigheter och skyldigheter som övriga bosatta i landet. Det bedöms gynna målgruppen bättre då de skulle kunna få ta del av utökade insatser och ersättningar än vad som anges i förslaget. Under förutsättningen att samtliga individer med tillfälligt uppehållstillstånd utifrån massflyktsdirektivet väljer att folkbokföra sig efter en eventuell lagändring i november och detta sker utan förseningar hos Skatteverket så skulle det innebära en möjlighet att kunna få ta del av etableringsinsatser och etableringsersättningar, vilket nämnden ser som positivt.

Avsnitt 6 och 8 Rätten till bosättningsbaserade förmåner enligt socialförsäkringsbalken och insatser för särskilt stöd och särskild service

Nämnden bedömer att en särreglering där denna målgrupp inte omfattas av samma stöd enligt socialförsäkringsbalken som övriga nyanlända, kan komma att medföra ekonomiska konsekvenser för kommunen i form av ökade kostnader för ekonomiskt bistånd. Behovet av ekonomiskt bistånd kan kvarstå även efter att personer fått ett arbete då en lägre inkomst kan ge behov av bostadsbidrag och den sammanlagda inkomsten blir lägre då inget barnbidrag ges. En ytterligare farhåga är att det kan bli komplicerat att utreda rätten till ekonomiskt bistånd där hänsyn behöver tas till eventuell make/maka med inkomster i hemlandet samt eventuella tillgångar i utlandet.

Avsnitt 7 Rätten till vissa arbetsbaseradeförmåner enligt socialförsäkringsbalken

Förslaget kring en rätt för målgruppen till vissa arbetsbaserade förmåner så som arbetsbaserad föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning enligt socialförsäkringsbalken, är positivt dels ur ett barnperspektiv, dels då det bedöms innebära ökade möjligheter till etablering.

Avsnitt 10 Konsekvenser

Massflyktsdirektivet har inneburit att målgruppen haft tillgång till boende som erbjudits av kommunerna. Enligt förslaget gällande folkbokföring, upphör den statliga ersättningen som kommunerna får för nuvarande boende. Detta bedöms medföra en stor ekonomisk effekt på kommunernas kostnader. Eftersom förslaget bedöms medföra både ökade kostnader i form av arbetsmarknadsinsatser, ekonomiskt bistånd och boendelösningar bör förslaget kompletteras med ett förslag på statlig kompensation till kommunerna

Juridik- och kanslistabens bedömning samt förslag till yttrande

Juridik- och kanslistaben bedömer att de synpunkter som nämnden för arbete och försörjning lämnat i huvudsak speglar kommunens uppfattning kring de förslag som lämnas i utkastet till lagrådsremiss. Ett samlat förslag till yttrande har tagits fram, vilket framgår av bilaga 2.

Ekonomiska konsekvenser

Förslag till yttrande innebär i sig inga ekonomiska konsekvenser. I förslag till yttrande framförs att kommunerna bör få kostnadskompensation från staten för det fall förslagen i remissen innebär ökade kostnader för kommunerna.

Konsekvenser för barn

Förslag till yttrande innebär i sig inga konsekvenser för barn. Förslaget i remissen kring en rätt för målgruppen till vissa arbetsbaserade förmåner så som arbetsbaserad föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning enligt socialförsäkringsbalken bedöms vara positivt ur ett barnperspektiv.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse daterad den 4 april 2024

Bilaga 1 Remiss – Förbättrade levnadsvillkor för utlänningar med tillfälligt skydd

Bilaga 2 Juridik- och kanslistabens förslag till yttrande

Bilaga 3 Ordförandebeslut nämnden för arbete och försörjning

Bilaga 4 Synpunkter från nämnden för arbete och försörjning

Christopher Arontaus
Kanslichef
Juridik- och kanslistaben